

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ
ЗБОРНИК

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE DE L'ACADEMIE POUR L'ETUDE
DU KOSOVO ET METOHIJA

RECUEIL DU KOSOVO ET METOHIJA

8

REDACTEUR DRAGAN VOJVODIĆ

BELGRADE 2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
АКАДЕМИЈСКИ ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ ЗБОРНИК

8

УРЕДНИК ДРАГАН ВОЈВОДИЋ

БЕОГРАД 2019

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИЈСКОГ ОДБОРА

ГОЈКО СУБОТИЋ
МИХАИЛО ВОЈВОДИЋ
ДРАГАН ВОЈВОДИЋ, уредник
РАДА СТИЈОВИЋ, секретар
КОСТА ЧАВОШКИ
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
РАДИВОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ

Примљено на II редовном скупу Одељења историјских наука
26. фебруара 2020. године

НА ПРЕДЊОЈ СТРАНИ КОРИЦА:
АМБЛЕМ – ГРАЧАНИЧКА ЦРКВА У РУЦИ
КТИТОРА КРАЉА МИЛУТИНА СА ФРЕСКЕ У
ГРАЧАНИЦИ, 1321. ГОДИНА – НИКОЛА ДУДИЋ
ТЕКСТ – ДРАГОМИР ТОДОРОВИЋ

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ИЗЛАЗИ ДВОГОДИШЊЕ
ISSN 0354-284X

ЛЕКТОРИ И КОРЕКТОРИ: ТАТЈАНА РУЖИН ИВАНОВИЋ И
НЕНАД ИВАНОВИЋ

ПРЕВОД РЕЗИМЕА: МИЉАНА ПРОТИЋ И НЕНАД ТОМОВИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: НИКОЛА СТЕВАНОВИЋ

КОМПЈУТЕРСКА ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ: ДАВОР ПАЛЧИЋ

ШТАМПА: ПЛАНЕТА ПРИНТ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

ШТАМПАЊЕ ЗАВРШЕНО 2020. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Tatjana Starodubcev</i>	St. Prokopios and St. Theodore Teron Killing Monsters in the Prizren Gospel	1
<i>Таџјана Сџародубцев</i>	Свети Прокопије и свети Теодор Тирон убице немани у Призренском јеванђељу	32
<i>Драган Војводић</i>	Представа светог Арсенија Српског у дечанском менологу	35
<i>Dragan Vojvodić</i>	The Image of Saint Arsenije of Serbia in the Dečani Menologion	61
<i>Томислав Ж. Јовановић</i>	Протојеванђеље Јаковљево у препису манастира Дечана	63
<i>Tomislav Ž. Jovanović</i>	The Dečani Monastery Copy of the Protoevangelium of James	78
<i>Miodrag M. Vukčević</i>	Kulturidentität in deutschen Routenplänen zu den zentralen Teilen der europäischen Türkei im Verlauf der Jahrhunderte	79
<i>Миодраг М. Вукчевић</i>	Културни идентитет у немачким мапама пута за централни део европске Турске током векова	110
<i>Славенко Терзић</i>	Писмо Симе Андрејевића Игуманова руском амбасадору у Цариграду Николају Павловичу Игнатијеву	113
<i>Slavenko Terzić</i>	The Letter of Sima Andrejević Igumanov to the Russian Ambassador in Constantinople Nikolay Pavlovich Ignatyev	124
<i>Мина Дармановић</i>	Осврт на народни накит Косова и Метохије	125
<i>Mina Darmanović</i>	An Overview of the Traditional Folk Jewelry of Kosovo and Metohija	137
<i>Игор Борозан</i>	Династија Обреновић и Косовски завет у вербалној и визуелној култури друге половине 19. века	139
<i>Igor Borozan</i>	The Obrenović Dynasty and the Kosovo Covenant in the Verbal and Visual Culture of the Second Half of the Nineteenth Century	154
<i>Бранка Гугољ</i>	Деведесет година рада на проучавању и заштити архитектуре манастира Бањска: 1928–2018	157
<i>Branka Gugolj</i>	Ninety Years of Research and Protection of the Architecture of Banjska (1928–2018)	172

<i>Тања Милосављевић</i>	Концептуализација госта и домаћина у језичком сазнању призренских Срба	173
<i>Tanja Milosavljević</i>	The Conceptualization of Guest and Host in the Linguistic Experience of the Prizren Serbs	183
<i>Софија Милорадовић</i>	Косовско-ресавски говори Косова и Метохије. Статус унутар дијалекатске формације, преглед одлика и истражености	185
<i>Sofija Miloradović</i>	The Kosovo-Resava Dialects in Kosovo and Metohija. Their Status Within the Dialectal Formation. An Overview of their Characteristics and Level of Exploration	225
<i>Радивоје Младеновић</i>	Судбина флексије именица косовско-метохијских призренско-јужноморавских говора	227
<i>Radivoje Mladenović</i>	The Destiny of Noun Inflection in Prizren – South Morava Vernaculars of Kosovo and Metohija	249
<i>Бојана Вељовић</i>	Обележавање будућих радњи у говору шарпланинске жупе Сирињић	251
<i>Bojana Veljović</i>	Expressing Future in the Sirinić Region on the Šar Mountains	263
<i>Јово Медојевић</i> <i>Саша Милосављевић</i>	Демографски процеси на Косову и Метохији од 1999. до 2019. године	265
<i>Jovo Medojević</i> <i>Saša Milosavljević</i>	Demographic Processes in Kosovo and Metohija from 1999 to 2019	284
	Упутство за припрему рукописа за објављивање у Косовско-метохијском зборнику	287

ПРОТОЈЕВАНЂЕЉЕ ЈАКОВЉЕВО У ПРЕПИСУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА

ТОМИСЛАВ Ж. ЈОВАНОВИЋ*

UDC: 091=163.41“13“

У раду се проучава српски препис *Протојеванђеља Јаковљевог* из 1340/1350. године, данас у збирци манастира Дечана, бр. 94. Препис припада једној од две варијанте словенских превода. Решења за којима су словенски преводиоци трагали имају својих подударности, али и лексичких разлика, које су углавном синонимске природе. Поређењем преписа из манастира Дечана са још четрнаест других српских преписа установљене су неке од кључних лексичких разлика. У прилогу се доноси приређен текст *Протојеванђеља Јаковљевог* на основу преписа из дечанске збирке број 94.

Кључне речи: апокриф, Протојеванђеље Јаковљево, препис, манастир Дечани, издање текста

Апокрифни спис Протојеванђеље Јаковљево, настао у другој половини II века у палестинско-јудејској средини, представља биографску повест о збивањима пре рођења Богородице, а потом о њеном животу испуњеном чудесним догађајима. Ауторство је приписано Јакову Јерусалимском, најмлађем Јосифовом сину, који се сматра братом Господњим. Састав је написан на грчком језику и током времена распрострањено се преко превода на више језика. Сачуван је у грчком,¹ сиријским, грузијским, латинским, јерменским, арапским, коптским, етиопским и словенским преписима.² Претпоставља се да је први словенски превод настао још у старословенском периоду током X–XI века.³ Најстарији сачувани српски преписи потичу из XIV века, а најмлађи из XVII столећа. Међу српским преписима издвајају се две варијанте, за које је у литератури утврђено да

* Филолошки факултет у Београду, tomjovan1@gmail.com

¹ Издање грчког текста Протојеванђеља Јаковљевог објављено је већ половином XIX века према више преписа: *Evangelia apocrypha adhibitibus codicibus graecis et latinis maximam partem nunc primum consultis atque ineditorum copia insignibus*, edidit C. von Tischendorf, Lipsiae 1853.

² A. de Santos Otero, *Die handschriftliche Überlieferung der altslavischen Apokryphen*, Band II, Berlin 1981, 1–32.

³ Е. Мирчева, *Преведено ли е било по времето на Климент Охридски протоевангелието на Јаков?*, Български език 1 (София 1983) 25–30.

потичу од два словенска превода.⁴ Првој групи припадају српски преписи који су настајали током XIV и XV века:

Дечани, број 94, пета деценија XIV века, 176–25а (скраћеница Д)

Софија, Национални историјски музеј, број 24, средина XIV века, 196–202. Овај рукопис некада је припадао Библиотеци Охридске митрополије са сигнатуром 3 (скраћеница С₁)⁵

Софија, Народна библиотека „Кирил и Методиј“, број 1039, XIV век, 226–29а (скраћеница С₂)

Београд, Патријаршијска библиотека, број 219, 1381. година, 146–276 (скраћеница П)

Загреб, Архив ХАЗУ, број III с 24, последња четвртина XIV века, 17а–21б (непотпун, испремештани листови, скраћеница З)

Београд, Народна библиотека (стара збирка), број 104, XIV век, 32а–37б

Москва, Државни историјски музеј, број 3483, 1425. година, 3а–19а. (непотпун, скраћеница М).

У оквиру друге варијанте сачували су се рукописи из млађег периода:

препис из рукописа XV века који је раније био у манастиру Шишатовцу, док се данас не зна његова судбина, нити да ли је сачуван и где би се налазио (скраћеница Но)⁶

Санкт Петербург, Руска национална библиотека, збирка Гиљфердинга, број 53, Последња четвртина XV – почетак XVI века, 35а–39б. Рукопис нађен у Призрену пре одношења у Русију (скраћеница П₁)

Санкт Петербург, Руска национална библиотека, збирка Гиљфердинга, број 56, 1509 година, 76–126, непотпун при крају. Рукопис нађен у манастиру Пиви у Херцеговини пре одношења у Русију (скраћеница П₂)

⁴ В. М. Истрињ, *К вопросу о славяно-русских редакциях Протооевангелия Якова*, Одесса 1900; Х. Гяуров, *Протооевангелие на Иакова*, Годишник на Софийския университет, Богословски факултет 7 (1930) 135–148; Е. Мирчева, *Четири среднобългарски преписа от протоевангелието на Яков*, у: *Славистичен сборник*, София 1985, 130–135; Б. Христова, *Протооевангелието на Яков в старата българска книжнина*, София 1992; V. Badurina-Stipčević, *Dvije verzije hrvatskoglagoljskoga Protoevanđelja Jakovljeva*, у: *Многочестите преводи в Южнославянското средновековие. Доклади от меѓународната конференция* София, 7-9 јули 2005 г, ур. Л. Тасева, Р. Марти, М. Йовчева, Т. Пентковска, София 2006, 199–210; иста,

Odlomak Protoevanđelja Jakovljeva u hrvatskoglagoljskom Brevijaru Britanske knjižnice, *Slavia* 78/3–4 (2009), 227–234; А. А. Ткаченко, А. А. Турилов, Н. В. Квливидзе, *Иакова Протооевангелие*, у: *Православная энциклопедия*, том 20, Москва 2014, 567–576.

⁵ В. Велинова, Н. Вутова, *Славянски ръкописи, кирилски печатни книги и периодични издания*, Том I, София 2013, 80. Издање овог преписа: П. А. Лавровъ, *Охридский список первоевангелия Иакова*, *Известия ОРЯС* 4/1 (1901) 15–36.

⁶ Издање овог преписа: S. Novaković, *Arpokrifno protojevangjelje Jakovljevo*, *Starine JAZU* 10 (1878) 62–71.

Софија, БАН, број 85, друга половина XVI века, 159a–164a

Београд, Универзитетска библиотека, број 1, 10a–15a, 1595 (скраћеница У)

Београд, Народна библиотека, број 59, 1614–1625. година, 11a–16a (скраћеница Б).

Препис који постоји у Тржаставнику минејном, из светогорског манастира Велика Лавра, број 3-52, пореклом из друге половине XV века, није нам био доступан те нисмо могли да установимо којој варијанти припада.⁷

Поред наведених српских преписа постоје и два извода из *Пројојеванђеља Јаковљевог*. Старији је настао у шестој деценији XIV века и налази се у рукописној збирци манастира Дечана, са сигнатуром 95, на странама 106–146. У питању је део овог апокрифа који се односи на Богородичино ваведјење (скраћеница Д₁). Друга скраћена верзија овог апокрифа исписана је у рукопису манастира Никољца, број 53, на страницама 20a–28a. Он је настао у периоду 1495/1505. године (скраћеница Н).

Иако свака од две варијанте овог апокрифа припада датом типу текста, оне немају уједначене наслове. У оквиру прве групе срећу се разнолики наслови. Тако преписи Д и С₂ имају овакав наслов: Ино ѱтениѣ на рождство пр(ѣ)с(вѣ)тыѣ вл[а]д[ы]ѳ[и]це наше в(огороди)це и пр(и)снод(ѣ)вѣ мариѣ. Слично овоме, у С₁ јавља се донекле другачија терминологија: Слов(о) друго. О рождени пр(ѣ)с(вѣ)тыѣ в(огороди)це. У препису П постоји оваква варијанта наслова: М(ѣ)с(ѣ)ць септѣв(ри) ,ѳ. д(ѣ)нь рождство. пр(и)снод(ѣ)вѣ в(огороди)це мариѣ. Проширенији наслов у односу на претходни налази се у препису из рукописа старе збирке Народне библиотеке Србије број 104: Мѣсеца септѣв(риа) въ ѳ днь рождство прѣславное прѣчистыѣ владычице наше господа богородице. Препис М на другачији начин најављује ово дело: М(ѣ)с(ѣ)ца септѣв(риа) въ ѳ д(ѣ)нь иакова ап(о)стола ѱ рождствѣ с(вѣ)тыѣ в(огороди)це. Одређење наслова да је то „друго“, или „ино“ *чињеније* или *слово* условљено је поретком текста *Пројојеванђеља Јаковљевог* у оквиру рукописа у коме је настао препис, јер код таквих случајева претходно је исписан још један спис посвећен Богородици.

Код друге варијанте наслови су веома подударни. Тако се у преписима Но, П₁, П₂, Б увек налази иста формулација: Повѣсть Іакова архієпископа керуслидскаго на рождство прѣславныѣ владычице наше Богородице и приснодѣвѣ Маріѣ. Код преписа У наслов је такође као код других преписа ове варијанте, али се уместо термина *ѳовесті* јавља *слово*.

У српским преписима обе варијанте *Пројојеванђеља Јаковљевог* често се налази у оквиру наслова или негде на маргини ознака када се оно чита. Предвиђено је да се оно најчешће чита 8. септембра, то јест на празник Рођења Богородичиног, што се налази у следећим преписима: П, Народна библиотека Србије (стара збирка), М, Велика Лавра, Но П₁, П₂, У, Б. У

⁷ А. А. Турилов, Л. В. Мошкова, *Каталог славянских рукописей афонских обителей*, Второе, исправленное и дополненное издание, Београд 2016, број 970, 431–432.

другим словенским преписима такође преовлађује предвиђање читања на овај дан.⁸ На празник Ваведена пресвете Богородице, 21. новембра, одређен је за читање препис Д₁. За празник Зачећа свете Ане, 9. децембра, предвиђен је препис Н.

Проѿјеванђеље Јаковљево одликује се нарочито неким језичким особеностима. Обе варијанте доносе разнолику лексику која чини овај апокриф веома значајним у словенским оквирима.⁹ Српски преписи показују посебну лексичку разноврсност, која се препознаје како у односу на варијанте, тако и на појединачне преписе. Разноликост предњачи код глагола и именица.

Различити глаголи наглашеније се јављају између Д и пет преписа друге варијанте – Но, П₁, П₂, У, Б.¹⁰ У свим навођењима примера најпре се износи пример из Д, а онда из осталих преписа. Примери се наводе у изворном облику у каквом се налазе у преписима:

бѣзаконнѣ створилъ кс(тъ) – безаконова, быс(тъ) – прѣнде, въведоу – възнесоу, въстроуби – възгласи, възъмь – приемь, възрѣвь – обращъ се, вѣд[е]ше – вождааше, з'дати – дѣлати, иде – поиде, озрѣв' се – обращъ се, помышляше – разсоуждааше, послн – поусти (иста разлика и у П), поуиъхъ – оупоконхъ се, приключи се – слоучи се, приставнвъ – остави, прѣнде – постиже, прѣидоше – Пришѣдшемь, скончав'шоу се – съврѣшивши же се, срамляю се – стыждоу се, съсиди – сънетъ, троуждаеть – съдоуцаеть, оувести се – свежи, оударити – поразити, явлю – повѣмь, юди се – оудивише се. Понекад се за исту реч у Д могу наћи и по две различите речи у наведених пет преписа: изыде – излетѣвши, изыдоу – отхождоу, приемши – наслаждъши се, приемши – напльнши се.

Док се у Д налази облик глагола плајуще се, његова паралела у пет преписа остаје без повратне заменице, али и са проширењем још једним глаголом: рыдајуще и плајуще. Слично је и са примером смѣјуще се, где у свих пет преписа долази до удвајања са још једним глаголом: радојуще се и веселече се. На друга два места исти ови глаголи замењени су прилозима: плајуще се – сѣтовно, смѣјуще се – радостно.

Међу овим истим групама преписа очитују се другачији префикси глагола:

⁸ De Santos Otero, *н. д.*

⁹ М. Н. Сперанскій, *Славянскія апокрифическія евангелія*, Москва 1895, 19–36; Е. Мирчева, *Лексиката на Протоевангелието на Яков*, у: *Лексиколошки и лексикографски проучавања. Втора национална младежка школа по езикознание*, София, 17–19 май 1983 г., София 1983, 155–168; иста, *Още веднѣж по въпроса за старобългарските преводи на Протоевангелието на Яков*, у: *Лингвистични студии*, ур. Р. Русинов, Велико Търново 1994, 71–80; К.

Христова, *Евангелските цитати и парафризи в Протоевангелието на Яков*, Littera et Lingua, Електронно списание за хуманитаристика, София 2013, 3–4 (за адесу сајта в. Листу референци).

¹⁰ Са овом групом подударан је и бугарски препис из Златоуста XIII века, о чему сведочи Ватрослав Јагић: *Критическіе заметки к славянскому переводу двух апокрифических сказаний. I. Апокрифическое Первоевангелие Иакова*, Известия ОРЯС 3/2 (1898) 315–338.

възрѣхъ — призрѣхъ, иде — отиде, ноудит' — поноуждаеть, ѡзрѣ се — обьзрѣвши се, при-
текоше — сътекоше се, призваше — съзва, просѣде се — расѣде се, оумльба — прѣмльбе, ходити
— походниши, гавитъ — обьгавитъ.

Појава различитих префикса још више је присутна ако се погледају и други преписи поред наведених:

въложи — положи С₂, Но, П₁; исходещоу — съходещоу П, М, Но, П₁, У, Б; несе — донесе
С₁, М, принесе С₂, П, З, Но, П₁, П₂, У, Б; полетѣ — Д₁: въз'лѣтѣ; походити — про-
ходити С₁, проходити се П; пролѣкши — изданкаеши Но, П₁, У, Б; поети — приѣты Д₁,
П, М; призрѣхъ — съзрѣхъ П, възрѣхъ Но, П₁, П₂, У, Б; прѣстоуп'ши — стоупив'ши Но,
П₁, П₂, У, Б, постоупити Но, П₁, постъпльши П₂, У, Б; гави — Но, П₁, У, Б: обьгави.

Да група од пет издвојених преписа (Но, П₁, П₂, У, Б) није увек и у свему
лексички подударна показују примери у којима се заједно држе четири
преписа без Но:

бѣжа — възыде, възврати — дароуи, нзыщнте — испытанте, ѡбануи — посрамниши,
ѡмрауауюцю — покрывшоую, помышляше — съмышляше, принеси — косни се, пристоупи
— прѣдста, смѣте се — слоути се, съсѣд'шоу се — съгоустившоу се, трѣпѣти — зрѣти,
(оу)бѣж(ат)и — възыти, оумрѣтъ — сконча се, гающе — ждоуще, гави се — понде.

Низ разлика код глагола и њихових облика испољен је међу различитим
преписима:

бѣзаконнѣ створишь кс(тъ) — безаконова Но, П₁, П₂, У, Б; възв(е)селит се — плѣнеть С₁,
П, М, испльнит се С₂, З, отстоупитъ, Но, П₁, П₂, У, Б; възвѣще(н)о — обѣщано Но, У,
Б; въздвиже — възетъ С₁, П, М, Покетъ Но, П₁, У, Б; възетъ — приемши П₁, П₂, У, Б,
приемъ Но, П₁; възирати се — възврати се С₁, С₂, П, З, М, Но, П₁, П₂, У, Б; възоупи
— възкликноу С₁; въложи — съкры С₁, М, скривъ П; въниде — снѣде П, М, прѣнде Но,
с[ъ]шьдь П₁, П₂, У, Б; вънидетъ — прѣндеть Но, прѣнде П₁, У, Б; ж'воуще — жиюще С₂,
З, живѣхоу П, жвах М, съживахоу Но, П₁, У, Б; ж'воущен — живуще С₂, живоуще
П, М, жиюще З; иде — съниде С₁, П, М, Но, П₁, П₂, У, Б; изыде — потеце Н, Но, П₁,
П₂, У, Б; ѡбрѣте — ѡт[ъ]брѣте Д; обькеть — ѡхоупи се П, обловнза З, Но, П₁, П₂, У, Б,
ѡбѣхъпи се М; ѡт[ъ]падаеть — бездѣлана бысть Но, П₁, У, Б; повиньнь — сваре С₁, сваре
с(е) П, М, попирае Но, П₁, П₂, У, Б; поклони — прѣклонивши Но, прѣклонъ П₁, У, Б;
полетѣ — сѣде Но, П₁, П₂, У, Б; потрепа — потрепета Д₁, С₂, М, понгра Но, П₁, П₂, У, Б;
поурьпати — почрѣсти Д₁, почрѣсти С₂, П, З, М, Но, П₁, П₂, У, Б; поеть — приѣтъ Д₁,
П, П₂, прѣеть Но, П₁, У, Б; предѣше — совкаше М; прикѣдѣте — принесѣти П, принесѣте
П, П₂, У, Б; приде — паде П; принесоутъ — прѣмоутъ Д₁; приношение — ѡт[ъ]поущение
С₁, С₂, П, оставленіе П₂, У, Б; прѣстоуп'ши — похождыши С₁, стоупив'ши П, походив-
ши М, постоупити Но, П₁, постъпльши П₂, У, Б; растоупи се — просѣде с(е) С₁, П, М;
створиши — створи П, М, сконча Но, П₁, У, Б, скончавши П₂; стѧ — ѡста С₁, вѣше Но,
П₁, П₂, У, Б; с'нив'ши — вкроти С₁, сплю С₂, З, оупокон М, положи Но, П₁, П₂, У, Б;
оуритъ — видѣти Но, П₁; гавит се — ѡб'новын се Д₁, М, Но, П, П₂, У, Б, ѡбновит
се С₁, П.

У српским преписима налази се обиље разлика и међу именицама. Опет
се преписи Но, П₁, П₂, У, Б наглашеније издвајају и у овој категорији у
низу примера:

бл[аго]д[ѣ]ть — радостъ, вѣтъ — пещероу, въ олтари — прѣдъ жрътъвникомъ, голоубъ — голоубица, грѣхъ — съгрѣшеніе, ерен — священникъ, зданіи — дрѣводѣланіа, зданіа — дѣланіе, истинноу — тиннство, иерѣовы — священникоу, іерѣомъ — (св)ещенныкомъ, колѣна — племене, ложн — жилищи, ложн — ложници, лоно — нѣдра, маріамъ — маріа, плаканию — плача, покрити те — покрити стоудъ, прѣкословіи — прѣрѣканіе, смдесонъ — самоуналь, съвѣтъ — съворъ, сѣтованънык — плачевнык, оутробѣ — трѣво.

Поједини појмови јављају се са знатним разликама у више преписа. Тако је у сцени довођења девојака из Давидовог племена свештеник желео да сазна која од њих је вична да преде неке од драгоцених материјала. Наводе се појмови као што су злато, виссонъ, сирахъха, акинъфъ, кокинъ, порфира. У преписима Но, П₁, П₂, У додаје се још и аліанто, што се не јавља у другим преписима. Код овако ширег навођења речи грчког порекла, изузев речи *злато*, дошло је до појаве различитих варијанти међу преписима. Поред израза акинъфъ (Д) срећу се творбена варирања која су мање или више слична једна другима: вакоунта С₁, сакоунтоу С₂, З, оуконтъ П, акѣнѣо Но, вакѣнто П₁, акѣнѣо П₂, оуакѣнѣо У, вакѣнѣо Б. За виссонъ, такође у Д, налазимо блиске, али ипак различите варијанте: оусъ Д₁, вѣсъ С₁, оусосонъ С₂, З, воусъ П, виссоу М, вѣсъ Но, П₁, П₂, Б, вѣсъ У. Очигледно је да су оволика варирања настала као настојање писара да на свој начин искажу и забележе грчке речи. Израз кокинъ (Д) има своје паралеле конкинъ С₁, кангинъ С₂, З, кокинъ П. Преписи Но, П₁, П₂, У, Б доносе словенски превод багрѣно, са облицима багрѣнноѣ и багрѣ. Док у Д постоји сирахъхоу, нешто су другачији облици сирѣка Д₁, С₁, П, М и сирѣко Но, П₁, П₂, У. Облик порфироу има Д са другим преписима изузимајући Но, П₁, П₂, У, Б, где стоји багрѣ.

Посуда за воду, коју Марија узима, има такође различите називе. Она се у Д назива вѣдро, окринъ и в[о]доносъ — овде као и у Д₁, али у неким другим преписима јављају се кѣбълъ, крѣници С₁, П, крѣницоу С₁ и сѣсоудъ М, Но, П₁, П₂, У, Б.

Сцена у којој се дочарава Анин одлазак у врт доноси нову синонимију. Док је она у Д отишла у оградъ, у неким другим преписима срећу се појмови садъ С₁, П, М, виноград[ъ] С₂, З, вѣртоград[ъ] Н, П₁, рѣи Но, П₂, У, Б, оградѣ Ш. Ако се овоме дода и реч *врѣи*, из глагољског Љубљанског бревијара број 161, с краја XIV века, онда је ова лексичка синонимија још богатија.¹¹ У *Живѣију краља Уроша* Данило Други освртом на Анин одлазак у врт користи израз *сад*.¹²

Лексичка разноликост увиђа се и приликом предочавања шта је Јоаким саградио одлазећи у пустињу како би тамо живео. У препису Д то је клѣтъ, а у неким другим он је направио клѣтище С₁, колибницъ малоу М, колимогъ Н, сѣнь Но, П₁, П₂, У, Б. У. Од значаја је такође и назив *кров* из глагољског Љубљанског бревијара број 161.¹³

¹¹ Badurina-Stipčević, *Još jedna glagoljska verzija Protoevandelja Jakovljeva*, Slovo 56–57 (2008) 85.

ги, на свијет издао Ђ. Даничић, Загреб 1866, 10.

¹² *Живѣији краљева и архиепископа Данило и дру-*

¹³ Badurina-Stipčević, *Još jedna glagoljska verzija Protoevandelja Jakovljeva*, 84.

Нове варијанте речи срећу се у сцени у којој Анина слушкиња (Отроковица) саветује да узме покон (Д) и да повеже главу. За већину других преписа уместо овог израза јављају се следеће сложенице: главотегъ С₁, главотегосъ П, главотоуџьсь М, главотежь Но, П₁, П₂, У, Б.

Низ других лексичких разлика представља врло богат речнички потенцијал који пружају преписи *Пројојеванђеља Јаковљевог*:

книжникъ – книгоѹи Но, П₂, У, Б; архѹиерѹи – свещенници Но, У, Б; брашно – снѣдь П₁, П₂, У, Б; воѹ – вѹице С₁, П, М; въ гороу – въ горѹнаа Но, П₁, У, Б; в'док'це – вѣдове моуџини Д₁, в'довице С₂, П, З, вдовствоуѹщее Но, П₁, П₂, У, Б; глас(ь) – слово Но, П₁; гора – земла С₁; д'вора – от[ь] горне С₁, П, М, отъ горныхъ Но, П₁, У, Б; за гръло – ѡ вы С₁, М, ѡ вию П; колѣно – племена Но, У, Б; кроугъ н(е)б(е)сныи – н(е)во моутно С₁; лок'зання – целованїа Но, П₁, У, Б; младен'це – дѣти Но, П₁, У, Б; младѣн'ць – отроѹе Но, П₁, У, Б; мльва – гнѣвъ Но, П₁, У, Б; невѣрню – грѣхоу Но, П₁, У, Б; н(е)б(е)са – естество Но, П₁, У, Б; ол'тарь – црѹковъ Но, П₁, У, Б; Отроковица – оудитъ отроковица С₁, М, оудита отроковица П, оуди-ѹь раба Но, П₁, П₂, У, Б; отроѹе – дѣтищъ П; пастырь – ѡвчаръ П; пирь – чрѣжденїе Но, П₂, У, Б, вчрѣжденїе П₁; половиноу – въ срѣдоу С₁, ѹ. пьприща П, З, М; рождество – зачетнїе Н; роукоу – жьзль С₁, П, М; сказаниѹ – повѣсть Но, П₁, П₂, У, Б; скровищъ – врѣтищъ С₁; слоуга – слоужитель Но, П₁, У, Б; със'ць – съсати М; с(в)ещениѹ люд[ь]скоѹ – ѡдра М, жилища Но, П₁, П₂, У, Б; с(ь)на – сыны Но, П₁, П₂, У, Б; с(ь)новы – Но, У, Б людїи; с'мирноу – измирно С₁, измїрнъ С₂, М; танны – повѣсть Но, П₁, У, Б; оужика – оудитъ С₁, М, У, оудита П; ѹсоу – годинѣ С₁; ѹюд[о] – видѣнїе Но, П₁, У, Б; ѹюд[о] – зрѣнїе Но, П₁, У, Б; ѹтениѹ – слѡв(о) С₁; ѹслы волоуѹе – ѹслы скотнихъ П.

Код придева је знатно мање разлика међу преписима. Група преписа Но, П₁, П₂, У, Б и овде се упадљиво издваја наспрам Д и других преписа, што се уочава у следећим примерима:

набѣдилаа – небрѣгома; неклосна – добры; непороуна – млади; ѡбрадобан'наа – благодѣтнаа; трепетна – страхоуь ѡбьета; цѣль – здравъ; ѹрѣватоу – непраздоу (непраздоу).

Још нека мимоилажења срећу се и у наредним придевима:

бескв'рн'нїи – нескв'рннѹе С₂, П, З, М; бескв'рн'но – нескв'рн'но Д₁, С₁, М; великоу – сѣлноу Но, П₁, У, Б; давидова – дафѣѡва С₂, З; ѡ десноу и ѡ шоуѹю – на дѣсно и на лѣво У; поустѣ – скровно Но, П₁, У, Б.

Уместо придева повннѹь у Д, у појединим преписима налазе се глаголи скаре С₁, скаре с(е) П, М, попираѹе Но, П₁, П₂, У, Б.

Понекад се прилози разликују међу преписима: въ олтари – прѣдь жрѣтвѹи-комъ Но, П₁, П₂, У, Б; въ срѣтениѹ – противъ С₁, до ннзоу – долоу Но, П₁, У, Б; дондѣже – прѣжде даже Но, П₁, У, Б; за гръло – ѡ вы С₁, М, ѡ вию П; ѡ десноу и ѡ шоуѹю – на дѣсно и на лѣво У.

Мимоилажења су у неким бројевима опет изразитија у групи преписа Но, П₁, П₂, У, Б: вї тел'ца – десетъ тел'ца; ѥ м(ѣ)с(е)ць – осмыи мѣсець; ѥ стопъ – петъ стопъ; прѣвѹи д(ь)нѹ – ѹдинѹ д(ь)нѹ.

Постоје и два примера где се и у неким другим приликама бројеви разликују: двѣма лѣтома – трѣм(ь) лѣтом(ь) М; ѣт лѣт(ь) – десетимь лѣтомь Но, П₁, П₂.

Овим увидом у лексику *Проѣвојеванђеља Јаковљевог* уочава се њено велико богатство. Оно је не само плод изналажења одговарајућих словенских речи приликом превода, него и свих даљих раслојавања међу преписима. Тиме ово дело има посебан удео у словенској речничкој грађи коме припада и српскословенски корпус.

У додатку се прилаже приређен текст преписа *Проѣвојеванђеља Јаковљевог* из дечанске збирке број 94.

Манастир Дечани, 94, 176–25а

(176) ИНО УТѢНИЈЕ НА РОЖДѢСТВО ПРѢС(ВЕ)ТЫНЕ ВЛ[А]Д[Ы]У[Н]ИЦЕ НАШЕ Б(О)ГОРОДИЦЕ И ПР(И)СНОД(Ъ)ВЫ МАРІИЕ: ~

Бѣ лѣто написанна оубоу на десето колѣноу їс(ран)левоу || (18а) бѣ іоакимь богать зѣло· и приносе дары своѣ г(осподе)ви соугоубы, г(лаго)ле в' себѣ· да боудеть еже о имени моємь в'сѣмь люд[е]мь, вѣ илѣнїи моємь· вѣ приношении г(оспод)оу б(ог)оу моємюу, еже вѣ оцѣщение мнѣ· приближи се д(ь)нь г(осподь)нь великын· и принесоше с(ы)нове нсраниевни дары своѣ г(о)с(поде)ви· и стѣ прѣд[ь] ними роувимь, г(лаго)ле іоакимюу· не дос(то)нтѣ тебѣ прѣвѣе дарь своихъ принести· зане сѣмене нѣси створишь вѣ нс(ран)ли· и оскрѣби се іоакимь зѣло· и иде вѣ оубѣ на десете колѣнѣ їс(ран)левѣ· г(лаго)ле вѣ себѣ· да внидоу аще азъ єдинь не створишь сѣмене вѣ їс(ран)ли· изыскав' же в'се праведники яко сѣме, вьскрѣсише вѣ їс(ран)ли· поменуу патриарха авраама· іаковь послѣд'ниє д(ь)нїи єго, дас(ть) ємоу г(оспод)ь б(ог)ь с(ы)на єго исаака· и пѣал'нь быс(ть) іоакимь зѣло· и не яви се женѣ своєи ан'нѣ· нь иде вѣ поустынию и створи себѣ клетъ· и пости се љ д(ь)нїи и љ ноции, г(лаго)ле в' себѣ· не снидоуть ни на брашно ни на пиво, дондѣже посѣтитъ мене г(оспод)ь б(ог)ь· и боудет' ми м(о)литва брашно и питиє·

жена же єго ан'на двою сѣтованию сѣтовааше· и двою плаканію плакааше се· сѣтоующи вѣдовѣства своєго· приближи же се д(ь)нь г(осподь)нь великын· и р(е)ує єи приш[ь]дѣши отроковица· доколѣ оскрѣбляєши д(оу)шю свою· сѣ приближи се д(ь)нь г(осподь)нь великын не п[о]добаєтъ ти сѣтовати· нѣ прїи ми повон съ еже дас(ть) ми господини дѣлоу, и не п[о]добаєтъ' ми оувести се иль· зане раба єсмь, а сонь || (18б) ообразь и млатъ ц(а)р(ь)скы· и р(е)ує єи ан'на· от[ь]стоупи от[ь] мене понєже сего не створи г(оспод)ь б(ог)ь нѣ смѣрил' ме єс(ть)· и прїиде приустити ме грѣсѣ своємь· и р(е)ує оужника и раба єю· доколѣ смѣраєши д(оу)ши свою, и поуто не послушаєши г(а)са моєго· что болє прокльноу ли те оубѣо, зане затвори б(ог)ь ложесна твоѣа· и не дас(ть) тебѣ плода вѣ їс(ран)ли· и пѣална быс(ть) ан'на зѣло· съвлѣує ризы своє сѣтован'ныє, и овлѣує се вѣ ризы своє браунныє· и кѣ уасоу же дєветомоу· иде вѣ оградѣ свои походити, и видѣвѣ дафинюу и сѣде под[ь] нєю· и пом(о)ли се кѣ г(оспод)оу б(ог)оу г(лаго)люшин· б(ож)є от(ь)ць наших(ь) б(лаго)сл(о)ви ме и оуслыши м(о)л(н)твоу мою· іакоже б(лаго)сл(о)ви ложесна саррина, и дас(ть) єи с(ы)на ісаака·

и вьзрѣвши на н(е)бо, видѣ гнѣздо п'тнїує· и вьплака се г(лаго)лющи· оубы м'нѣ коллоу в[п]одвих' се или кто ме роди· или кага ме ложесна нзнесоше· іако азъ клетва родих' се прѣд[ь]

с(ы)нъми їс(ран)лїевы· и поношенїе и подражанїе· и изгнаше мє ис цр(ь)кве г(оспод)а лююго· оувы мнѣ комоу зп[о]добихъ се азъ· не оуп[о]добихъ се азъ птицамаъ н(е)б(е)снымаъ· нѣѡ и птице н(е)б(е)сныне плодови ти соутъ прѣд[ь] тобою г(оспод)н· оувы мнѣ іако не зп[о]добихъ се азъ ни звѣремъ земьнымъ· іако и звѣрїе земьнын п[о]добити соутъ прѣд[ь] тобою г(оспод)н· не оуп[о]добихъ се водамаъ сїмаъ, іако и воды сї п[о]добити соутъ прѣд[ь] тобою г(оспод)н· нѣѡ вьлны нхъ оутишающе се и глаумеще се· и рыбы нхъ, тебе бл(а)гословеть г(оспод)н· оувы мнѣ комоу зп[о]добихъ се азъ· земли ли, іако и земля приноситъ плоды свое на всако врѣме, и тебе бл(аго)сл(о)вїть г(оспод)н·

и сѣ агг(е)ль г(осподь)нъ ста прѣд[ь] нїюу г(лаго)лїе· ан'но, оуслыша б(ог)ъ || (19а) м(о)л(н)твоя твою· зауети нмашн и родншн· и въз(гла)г(о)лїе се сѣме твоє по всѣи в'селїен'нѣи· и р(е)ує ан'на живь г(оспод)ь б(ог)ь мон· аще приживоу моужьскъ поль или жен'скъ· принесоу и въ дарь г(оспод)оу б(ог)оу· и боудеть слоуже в'се д(ь)нн живота своего· и сѣ прїндоста два вѣстника г(лаго)люща· сѣ їоакимъ моужь твои идеть съ стады свонми· и агг(е)ль г(осподь)нъ снїде к нїемоу г(лаго)лїе· їоакиме оуслыша г(оспод)ь б(ог)ь м(о)л(н)твоя твою· нзїдн ѡт[ь]соудоу· се бѡ жена твоя ан'на, въ урѣвѣ прїиметь· и вьнїде їоакимъ, и призва пастыре свое· и р(е)ує приведѣте ми ї· агньць неклоснень и непороуень· и боудеть ї агньць г(оспод)оу моємоу· и приведѣте ми бї тел'ца неклосна и непороуна· и боудоутъ їерѣомъ и стар'цель· и приведѣте ми р̄ коз'ль· и боудоутъ р̄ коз'ль, в'сѣмъ льд[е]мъ· и сѣ їоакимъ, идѣше съ стады свонми· и стоїаше ан'на при вратѣхъ· и видѣвъ їоакимъ гредоуща и теує ан'на и ѡбьеть и за грьло г(лаго)лющи· н(ы)нїа вѣмъ іако г(оспод)ь б(ог)ь бл(аго)сл(о)вїнль мє їс(ть) зѣло· се бѡ соущи в'довица, и не їше в'довица· и бес'уєдна, въ урѣвѣ приємаю· и поуїи їоакимъ прьвыи д(ь)нъ ѡт[ь] троуда своего въ домоу своемъ· и разоумѣ ан'ноу женѣ свою·

и въ оутрѣн д(ь)нъ принесе їоакимъ дары свое г(лаго)лїе в' себѣ· аще б(ог)ь ѡцѣстїл' мє їс(ть), петал(ь) їерѣовъ їавит ми дондѣже вьнїдоу въ ѡлтарь г(осподь)нъ· и не видѣ грѣха на себѣ· и р(е)ує їоакимъ· н(ы)нїа вѣмъ, іако г(оспод)ь б(ог)ь ѡцѣстїл' мє їс(ть)· и ѡставнл' ми їс(ть) в'се грѣхы моє· и нзїде нзъ цр(ь)кве г(осподь)нїе ѡправданъ· и бѣ въ домоу своемъ· и наплънїше се д(ь)ннїе ан'нѣ родити· и роїдн (19б) ан'на· и р(е)ує бабѣ что родихъ· и р(е)ує баба женьскъ поль· и р(е)ує ан'на· възвелнїи се д(о)уша моѧ д(ь)н(ь)сь· и възлеже ан'на· и наплън'шел' се д(ь)нелъ нзмы се ан'на· и дас(ть) сьс'ць ѡтроковици· и нар(е)ує нде їен марїамъ· д(ь)нъ же їаує д(ь)нъ крѣпїаше се ѡтроковица·

бывшн же їен м(ѣ)с(е)ць з̄ д(ь)нїи· и з̄ стопь прѣстоуп'шн, прїде на лоно мат(е)ре своеїе· и възхїти ю м(а)тїи їе плачущи се и р(е)ує· живь г(оспод)ь б(ог)ь мон іако не нмашн ходити по земли сен· дондѣже вьведоу те въ цр(ь)к(о)вь г(осподь)нїю· и створи ан'на с(вє)щєннїе на ложн своемъ· и скверн'ноу, и неустоу не дадѣше мнїмоходити· и призваше дьщере ївренскыне нескверн'нїе, и ласкахоу їе· быс(ть) же провое лѣто ѡтроковици· и створи пирь їоакимъ· и призваше їерѣїе и к'нїжнїкы и стар'це· и в'се люд[и] нс(ран)лїевы· и прїв[е]де ѡтроковнцоу· їоакимъ, къ їерѣомъ· и бл(аго)сл(о)вїнше ѡтроковнцоу· и їерѣїе г(лаго)люще· б(о)ж(е) ѡт(ь)ць нашнх[ь] бл(аго)сл(о)вн ѡтроковнцоу снїю· и даждь їен нде нлєнїто· вѣуно и въ в'се роди вѣуно· и рѣше в'сн люд[и]нїе, да боудеть алїннь· и пакы бл(аго)сл(о)внше г(лаго)люще· б(о)ж(е) высокын прїзри на ѡтроковнцоу снїю· и бл(аго)сл(о)вн ю въ послѣднїе сл(а)вїєннїе· нже нзмѣннїнїа не нмать· и възхїти ю м(а)тїи їе въ с(вє)щєннїе люд[ь]скоє· и дас(ть) сьс'ць ѡтроковици· и створи пѣс(ь)нь г(оспод)оу б(ог)оу г(лаго)лющи въ свою пѣс(ь)нь г(о)с(поде)вн б(ог)оу моємоу· іако посѣти мє и ѡт[ь]їеть поношенїе врагь монхъ· и дас(ть)

ли г(оспод)ъ б(ог)ъ плодъ правды своје. и кто възвѣститъ с(ы)новомъ ис(ран)лякомъ и роуѣмляемъ, яко ан'на донтъ. и || (20а) с'нивши ю на ложн својею с(ве)щенна. изиде же и слоужаше имъ. скончавшюу же се в(е)уерю. сндоуу же веселеще се и прославише б(ог)а ис(ран)ляка. Отроковици же прилагахоу се м(ѣ)с(е)ци.

Бывшема же двѣма лѣтома Отроковици. и р(е)уе їоакимъ женѣ своен. въведѣвѣ отроковицю въ цр(ь)к(о)въ г(оспод)ню. да давѣ обѣтование еже обѣщаховѣ. еда како послаетъ на ны, и не боудетъ принет'нъ даръ наю. и р(е)уе ан'на моужю своемоу. пождѣвѣ и еше до третнаго лѣта. да би не искала о(т)ъца и м(а)т(е)ре. и тогда въведѣвѣ ю въ цр(ь)к(о)въ г(оспод)а б(ог)а. бывши же еи ї лѣт(ь). и р(е)уе їоакимъ. призовѣте ли дщери евѣр'нские нескв'рън'ни. и да възмоутъ свѣще гореще. да не възвратит' се отроковица въспеть. и възв(е)селит се ср[ь]д[ь]це еи о цр(ь)кви г(оспод)а б(ог)а. и створише тако. и идоше въ цр(ь)к(о)въ г(оспод)ню. и принетъ ю иерѣн, и цѣловавъ ю б(ла)го(с)л(о)ви. и р(е)уе. да възвелунитъ г(оспод)ъ б(ог)ъ име твое въ к'се роды. и въ послѣд'ниен д(ь)нн да явити г(оспод)ъ б(ог)ъ избавленне свое на тебѣ с(ы)новомъ ис(ран)лякомъ. и посади ю на третнемъ степенн солтарнѣмъ. и въз'ложн г(оспод)ъ бл[а]го[д]ѣ[т]ь на ню. и потрепа ногама своимъ. и възлюбн ю въсь домъ ис(ран)лякъ.

и сндоства родителю еи поюща и славеща б(ог)а. яко не възирати се к нимъ отроковица. бѣ же маріамъ, въ цр(ь)кви яко голоуѣница питаема и приемаше пишоу от[ь] роуки агг(е)ловы. бывши же еи ;бї лѣт(ь). свѣтъ створише їерѣн. г(ла)голюще. сѣ маріамъ ,бї лѣт(ь) въ цр(ь)кви г(оспод)ни. что створимъ да не оскв'рънитъ с(ве)тланица г(оспод)а б(ог)а нашего. || (20б) и рѣше захарїн. тѣи стонши въ солтари г(оспод)немъ въниди въ с(ве)тланице и пом(о)ли се о нен. и еже явити ти г(оспод)ъ б(ог)ъ, сѣ створимъ. и въниде иерѣн облык' се въ ризоу бїзвонноюу въ с(ве)таа с(ве)т(ы)хъ. и пом(о)ли се о нен. и сѣ агг(е)ль г(оспод)нъ г(ла)гола емоу. захарїе, изыди и събери в'дов'це соущи въ люд[е]хъ и да принесоутъ жьзлы. и емоуже аще покажетъ г(оспод)ъ б(ог)ъ знаменїе. семоу боудетъ жена. и проповѣдаше по всѣи странѣ нюдѣнцѣн. и въстроуѣн троуба г(оспод)ниа и притекоше к'си.

їосифъ же теслоу повръгъ и изыде въ срѣтение имъ. и събравше се прїидоше къ иерѣовн имоуще жьзлн. и възымъ иерѣн жьзлы от[ь] кождо ихъ. и въниде въ с(ве)тланице и пом(о)ли се. и кончавъ м(о)л(и)твоу, принетъ жьзлы и дас(т)ь имъ. и знаменне не яви се въ нихъ. и послѣжде же жьзль принетъ иосифъ. и сѣ изыде изъ жьзла голоуѣ и полетѣ на главоу їосифоу. и г(ла)гола ирѣн тебѣ ждрѣбїи паде д(ѣ)воу с(ве)тоую поети въ съблюденне себѣ. и противоу р(е)уе їосифъ. с(ы)ны имамъ и старь есмь, она же ес(т)ь д(ѣ)в(и)ца. еда како боудетъ въ смѣхъ с(ы)новомъ ис(ран)лякомъ. и р(е)уе ирѣн. оубон се б(ог)а својею и помени елико створи да-фанюу и авироноу. како просѣде се земля и пожрѣтъ их[ь] въ прѣксловїи ю. и н(ы)ниа оубон се їосифе. да не како боудетъ сѣ въ домоу твоемъ. и оубоав' се їосифъ и поеть ю въ съблюденне себѣ. и р(е)уе еи. марїе приех те от[ь] цр(ь)кве г(оспод)а б(ог)а. и н(ы)ниа составляю те, и изыдоу з'даннн з'дати и прїдоу к тебѣ. г(оспод)ъ да с'хранитъ те.

|| (21а) Быс(т)ь же свѣтъ иерѣсовъ г(ла)голюще. да створимъ катапетазмоу цр(ь)кви г(оспод)ни. и р(е)уе ерѣн призовите д(ѣ)ви бескв'рън'ни. от[ь] колѣна давидова, и нескв'рън'ныне б(ог)оу. и слоугы приведоше въ цр(ь)к(о)въ г(оспод)ню. и р(е)уе ирѣн. исповѣданте ли се здѣ. кто имать злато прести, бескв'рън'но, и вис'сонь и сирах'хоу. и акин'фъ и кокинъ. и истин'ноую порфироу. и паде марїн, истин'наа пор'фира и кокинъ. и

ВЪЗЪМ'ШИ МАР'ІАМЪ, ИДЕ ВЪ ДОМЪ СВОИ· ВЪ ТО ЖЕ ВРѢМЕ ЗАХАРІА ОУМЛЪУА· И БЫС(ТЬ) СМЛЕСОНЪ
ВЪ НИГО МѢСТО ДО(НД)ѢЖЕ ПРО(ГЛА)Г(О)ЛА ЗАХАРІА·

МАРІАМЪ ЖЕ ВЪЗЪМ'ШИ ВѢДРО ИДЕ ПОУРЪПАТИ ВОДЫ· И БЫС(ТЬ) ГЛАС(Ъ) КЪ НИИ СЪ Н(Е)Б(Е)СЕ
Г(ЛАГО)ЛЮ· РАДОУИ СЕ ШЕРАДОВАНАА Г(ОСПОД)Ь СЪ ТОБОЮ· Б(ЛАГО)СЛ(О)ВІАЕНА ТЪИ ВЪ ЖЕНАХЪ· И
ОЗРѢ СЕ О ДЕСНОУЮ И О ШОУЮЮ· ОУТ[Ъ]К[ОУ]ДОУ БЫС(ТЬ) ГЛАС(Ъ)· И ТРЕПЕТНА БЫС(ТЬ)· И ВЪНИДЕ
ВЪ ДОМЪ СВОИ· И ПОСТАВЛЪШИ В[О]ДОНОСЪ, ВЪЗЪМ'ШИ ПОРФНРОУ И СѢД'ШИ НА ПРѢСТОЛѢ СВОЕМЪ
ПРЕДѢШЕ· И АГГ(Е)ЛЪ Г(ОСПОД)ЬНЪ СЪ ПРѢД[Ъ] НИЮ Г(ЛАГО)ЛЮ· НЕ БОИ СЕ МАРІЕ, ОУТ[Ъ]БРѢТЕ БЪ
БЛ[АГО]Д[Ѣ]ТЬ ПРѢД[Ъ] Б(О)ГА ПАЧЕ В'СѢХЪ· ЗАУНЕСИ БО И РОДНИШИ С(Ы)НЪ· МАР'ІАМ(Ъ) СЛЫШАВ'ШИ,
ПОМЫШЛІАШЕ В' СЕБѢ Г(ЛАГО)ЛЮЩИ· КАКО СѢ (ДА) БОУДЕТЬ ЦѢЛОВАНІЕ· ЗАНЕ МОУЖА НЕ ЗНАЮ·
АЩЕ Б(О) ЗАУНОУ ОУТ[Ъ] Б(О)ГА И РОЖДОУ ІАКО ЖЕНА РАЖДАЕТЪ· И АБНЕ ОУТ[Ъ]В(Е)ЩА АГГ(Е)ЛЪ
Г(ОСПОД)ЬНЪ И Г(ЛАГО)ЛА КЪ НИИ· НЕ ТАКО МАРІЕ· СИЛА БЪ Г(ОСПОД)ЬНА ОУСѢНИТИ ТЕ· ТѢМЪЖЕ
РАЖДАЮМОЕ С(ВЕ)ТО, НАР(Е)УЕТ' СЕ С(Ы)НЪ ВЪШ'НИАГО· И НАР(Е)УЕШИ ИДЕ КЕМОУ І(СОУ)СЪ· ТЪИ БЪ
СП(А)СЕТЪ ЛЮД[И] СВОЕ ОУТ[Ъ] ГРѢХЪ НХЪ· ОНА ЖЕ Р(Е)УЕ ПРѢД[Ъ] НИИ· СѢ РАБА Г(ОСПОД)ЬНА БОУДИ
МНѢ ПО Г(ЛАГО)ЛОУ ТВОЮМОУ· И ОУТИДЕ ОУТ[Ъ] НИЕ АГГ(Е)ЛЪ Г(ОСПОД)ЬНЪ·

И СТВОРИШИ ПОРФИРИЮ, И КОКИНЬ· И НЕСЕ ИКРѢОУИ· И Б(ЛАГО)СЛ(О)ВІАЮ ИКРѢИ· И Р(Е)УЕ КИ МАРІЕ
ВЪЗВѢЛ(И)УИЛЪ КС(ТЬ) Г(ОСПОД)Ь Б(О)ГЪ ИДЕ ТВОЕ· И БОУДЕШИ Б(ЛАГО)СЛ(О)ВІАЕНА ВЪ ВСЕМЪ || (21Б)
РОДѢ ЗЕМЛНѢМЪ ДО ВѢКА· РАДОС(ТЬ) ЖЕ ПРИЕМ'ШИ МАР'ІАМЪ И ИДЕ КЪ КЕЛІСАВЕТА ОУЖИЦѢ СВОЕИ·
И ТАКНОУВЪ ДВѢРИ КЕ· КЕЛІСАВЕТЪ ЖЕ СЛЫШАВ'ШИИ ТЕУЕ И ОУТ[Ъ]ВРЪЗЕ ДВѢРИ· И Б(ЛАГО)СЛ(О)ВІАЮ
И Р(Е)УЕ· ОУТ[Ъ]К[ОУ]ДОУ СѢ МНѢ ДА ПРІИДЕ М(А)ТИ Г(ОСПОД)А МОЕГО КЪ МНѢ· ОУЩЕ БЪ ВЪ МНѢ·
ВЪЗЫГРА СЕ РАДОШАМИ ВЪ ОУТРОБѢ МОЕИ· И Б(ЛАГО)СЛ(О)ВІА ТЕ· МАР'ІАМЪ ЖЕ ЗАБЫ ИСТИНОУ ЮЖЕ
Г(ЛАГО)ЛА КЪ НИИ АРХАГГ(Е)ЛЪ ГАВРІИЛЪ· И ВЪЗРѢВ'ШИ НА Н(Е)БО И Р(Е)УЕ· Г(ОСПОД)И КТО КСМЪ АЗЪ
ІАКО В'СЕ ЖЕНЫ БЛ(А)ЖЕТ' МЕ И ПРѢБЫВШИ ОУ КЕЛІСАВЕТИ ,ГЪ М(Ѣ)С(Е)ЦЕ· Д(Ъ)НЪ ЖЕ ІАКО Д(Ъ)НЪ
ВЪ ОУТРОБѢ МЛАДѢНЦЪ РАСТѢШЕ· И ОУБОІАВ'ШИ СЕ МАР'ІАМЪ, ИДЕ ВЪ ДОМЪ СВОИ И СКРИ СЕ ОУТ[Ъ]
С(Ы)НОВЪ ИС(РАИ)ЛЮВЪ·

БѢШЕ ЖЕ КИ ,ГЪ ЛѢТ(Ъ) ІЕГДА БЫС(ТЬ) ТАИНА СІИ· БЫС(ТЬ) ЖЕ КИ ГЪ М(Ѣ)С(Е)ЦЪ ІЕГДА ПРІИДЕ І(СО)СІФЪ
ОУТ[Ъ] ЗДАНІИ СВОИХЪ· И ОБРѢТЕ МАРІЮ УРѢВАТОУ СОУЩОУ· И БІИ СЕ ПО ЛИЦОУ СВОЕМЪ· И ПОВРЪЖЕ
СЕ НА ЗЕМЛИ НА ВРѢТИЩИ· И ПЛАКА СЕ ГОРКО Г(ЛАГО)ЛЮ КЫИЛЪ ЛИЦЕМЪ ВЪЗРОУ КЪ Г(ОСПОД)ОУ
Б(О)Г(О)У МОЮМОУ· ИЛИ КАКО (СЕ) ПОМ(О)ЛЮ О Д(Ѣ)В(И)ЦИ СѢИ· ІАКО Д(Ѣ)ВОЮ ПОЕХЪ Ю ОУТ[Ъ] ЦР(Ъ)КВЕ
Г(ОСПОД)А Б(О)ГА МОЕГО, И НЕ СЪХРАНИХЪ КЕ· КТО ЗЛОВИ МЕ· КТО ЗЛО СТВОРИ ВЪ ДОМОУ МОЕМЪ И
ОСКВРЪНИ Ю· КДА И НА МНѢ ІАВНТ СЕ СКАЗАНИЕ АДАМО· ІАКО БЪ ВЪ УАС(Ъ) СЛАВОСЛОВІА БѢ,
И ОБРѢТЕ И З'МІА· И ПОШЪП'ТА ЖЕНѢ КДИНОИ И ПРѢЛЪСТИ Ю· ТАКО И МНѢ ПРИКАОУИ СЕ· И
ВЪСТАВЪ ИСОСІФЪ ОУТ[Ъ] ВРѢТИЩА СВОЕГО, И ПРИЗВА МАРІЮ И Р(Е)УЕ КИ· НАБЪДИМАА Б(О)ГОМЪ,
У'ТО КСИ СТВОРИЛА· И СМѢРИЛА КСИ Д(ОУ)ШОУ МОУ· И ЗАБЫ Г(ОСПОД)А Б(О)ГА СВОЕГО· И ВЪСПИ·
ТАНА ВЪ С(ВЕ)ТАА С(ВЕ)ТНХЪ· И ПРИЕМ'ШИ ПИЩОУ АГГ(Е)ЛОМЪ· У'ТО СѢ КСИ СТВОРИЛА· ОНА ЖЕ
ПЛАЮЩИ СЕ Г(ЛАГО)ЛІАШЕ, ІАКО УНСТА КСМЪ· И МОУЖА НЕ ЗНАЮ· И Р(Е)УЕ І(СО)СІФЪ· И ОУТ[Ъ]К[ОУ]ДОУ
ОУБЪ СѢ КС(ТЬ) ВЪ ОУТРОБѢ ТВОЕИ· ОНА ЖЕ Р(Е)УЕ· ЖИВЪ Г(ОСПОД)Ь Б(О)ГЪ МОИ, ІАКО НЕ ВѢМЪ
ОУТ[Ъ]К[ОУ]ДОУ СІИ КС(ТЬ) ВЪ МНѢ·

И ОУБОІАВ' СЕ ИСОСІФЪ, И ОУМЛЪУА К' ТОМОУ· ПОМЫШЛІАШЕ || (22а) У'ТО СТВОРИТЬ КИ· И
Р(Е)УЕ ВЪ СЕБѢ, АЩЕ СКРИЮ ГРѢХЪ КЕ, ОБРѢЩОУ СЕ ПОВИИИ ВЪ ЗАКОНѢ Г(ОСПОД)ЬНИ· АЩЕ ЛИ
ІАВЛЮ СѢ С(Ы)НОВОМЪ ИС(РАИ)ЛЮКОМЪ, БОЮ СЕ КДА КАКО ОУТ[Ъ] АГГ(Е)ЛА КС(ТЬ) СОУЩЕ ВЪ НИИ· И
ОБРѢЩОУ СЕ ПРѢДАЕ КРЪВЬ НЕПОВИИНОУЮ НА ОСОУЖДЕНИЕ СМРТНОЕ· У'ТО ОУБЪ СТВОРИЮ КИ· И
ДА ОУТ[Ъ]ПОУЩОУ Ю ТАИ ОУТ[Ъ] СЕБЕ· ПРІИДЕ ЖЕ НОЩЬ И ІАВН СЕ КЕМОУ ВЪ СІИ АГГ(Е)ЛЪ Г(ОСПОД)ЬНЪ
Г(ЛАГО)ЛЮ· НЕ ОУБОН СЕ ИСОСІФЕ ОУТРОКОВИЦЕ СѢИ, СОУЩЕ БЪ ВЪ НИИ, ОУТ[Ъ] Д(ОУ)ХА С(ВЕ)ТА КС(ТЬ)·
РОДИТЬ С(Ы)НА, И НАР(Е)УЕШИ ИДЕ КЕМОУ І(СОУ)СЪ· ТЪИ БЪ СП(А)СЕТЪ ЛЮД[И] ОУТ[Ъ] ГРѢХЪ НХЪ·

И вѣставъ ѿосифъ ѿт[ъ] сна, и прослави б(ог)а ис(ран)лякѣа· давшааго бл[аго]д[ѣ]тъ сню· и сѣхрани ѿтроковицю· и р(е)уе ан'нь книжникъ ѿосифоу· поут'то не явил' се еси събору нашемоу· и р(е)уе нѡсифъ, троуд'нь бѣхъ ѿт[ъ] поутн· и поуихъ въ прьвыи д(ь)нь· и ѡзрѣвъ' се ан'нь, видѣ марию урѣватоу соущоу· и иде съ тыщаниемъ къ ньерѣѡвы· и повѣда емоу· ѿосифъ, емоуже тѣи св[ѣ]дѣтельствоуеши, бѣзаконнѣ створишь ес(тъ) зѣло· и р(е)уе еи ерен· котори грѣхъ сѣтворишь ес(тъ)· ѡн' же реуе· д(ѣ)воу юже прїетъ ѿт[ъ] цр(ь)квѣ г(осподь)нѣ, ѡскврънїи и оукралъ ес(тъ) бракъ еє· и не яви се с(ы)новомъ ис(ран)лякомъ· ѿт[ъ]вѣщавъ їерен р(е)уе емоу· нѡсиф' ли створишь ес(тъ) сѣ; и р(е)уе ан'нь, послѣи слоуги своєи и ѡбрѣшоутъ ю такоже рѣх' ти азъ· и вѣдоше марию и ѿосифа на соуднїе· и р(е)уе їерен къ мари· забы ли г(оспод)а б(ог)а своєго; въспитана въ с(в)етаа с(в)етихъ· и приєм'шнѣи пицоу из роукѣи агг(е)лови· и слишав'шнѣи пѣс(ь)нь нхъ· у'то оубѡ сѣ сѣтвориша еси· она же плакаше се горко г(лаго)лющи· живъ г(оспод)ь б(ог)ь мон· тако унста есьмъ· идѣже моужа не знаю· и р(е)уе їерен нѡсифови· не лаже св[ѣ]дѣтельствоуи на || (22б) истиноу· како оукралъ еси бракъ еє и не яви с(ы)номъ ис(ран)лякомъ· не поклонилъ еси главы твоєи, подь крѣпкоюу роукоу г(осподь)ню· тако да б(лаго)сл(о)вякѣно боудеть сѣме твоє и оумльуе нѡсифъ·

и р(е)уе їерѣи, възврати д(ѣ)воу юже поєтъ ѿт[ъ] цр(ь)квѣ г(осподь)нѣ· и просльзи се ѿосифъ· и р(е)уе ньерѣи· да напою ва в[о]доу ѡблнущеннѣа· да явить г(оспод)ь грѣхъ ваю прѣд[ъ] ѡунма нашнма· и възьмъ ньерѣи водоу ѡблнущеннѣа, напои ѿосифа и посла на горницоу· и по трехъ д(ь)нех(ь) прїнде цѣль· и уюди се їерѣи и вси люд[и]е тако не яви се на нѣмъ грѣхъ· напои же марию, и посла на горницоу, и прїнде цѣла· и р(е)уе ньерѣи· аще г(оспод)ь б(ог)ь не яви грѣхъ ваю, тѡ ни азъ ѡсоуждаю ва· и ѿт[ъ]поустѣи ја· и поєтъ нѡсифъ марию и иде въ домъ свои· радує се и славе б(ог)а ис(ран)лякѣа:~

Повелѣннѣе же быс(тъ) ѿт[ъ] кесара авгѣста· написати се всѣмъ соущимъ въ ви-флїемѣ нудѣисцѣмъ· и р(е)уе ѿосифъ, азъ написаю с(ы)ны своє· сѣн ѿтроковици у'то створию· како ю напишоу· женоу ли свою, нѣ срамляю се· дащер' ли оубо нѣ в[ѣ]дѣтъ ведеть с(ы)нове ис(ран)лякѣи тако нѣсть ли дащи· сѣ д(ь)нь г(осподь)нѣ· и ѡседла ѡсле своєи и въсадї ю· и вѣд[е]ше ю с(ы)нъ еєи симеонъ· нѡсиф' же· въ слѣдъ еєи идеше· и прѣидоше ї' пырнїца· и възрѣвъ нѡсифъ, и видѣ марию дрехлоу· и р(е)уе въ себѣ еда како соущенъ въ нїен, троуждаєтъ ю· и ѡбращ' се паки нѡсифъ, и видѣ ю смѣющоу се· и р(е)уе еи мариє у'то сѣ ес(тъ) тако лице твоєи виждоу, ѡвогда плающе се· ѡвогда смѣюще се· и р(е)уе емоу мариамъ· двѡє люд[и]и виждоу прѣд[ъ] ѡунма монма· едини плающе се· а дрѡгыє смѣюще с(е)· и прѣидоше половиноу поутн· и р(е)уе || (23а) мариамъ къ нѡсифоу· съсади ме съ ѡслете тако соущенъ въ мнѣ, ноудит' ме изыти хоте· и съсади ю и р(е)уе· гдѣ имамъ въвести и покрити те· тако мѣсто сѣ пѣсто ес(тъ)·

и ѡбрѣте врьтпъ и във[е]де ю тамо нѡсифъ· и приставивъ с(ы)на своєго, иде искати бабы еврѣяннѣи ѿт[ъ] ви-флїема· азъ же нѡсифъ, хождах(ь) и не хождахъ· и възрѣхъ на н(е)бо и видѣхъ кроугъ н(е)б(е)сныи стоєщъ· и п'тнице н(е)б(е)сныє мльуеще· и възрѣхъ на землю, и видѣхъ ѡкринь стоєщъ, и дѣлателе възлежеще· и бѣхоу роукы нхъ въ ѡкринѣ· и пастыри пасоущѣ стада своѣа· и ж'воущен не ж'воуще· и възнимающе и не приношахоу къ оустомъ своимъ· нѣ всѣмъ лица бѣхоу, горѣ зреще· и възрѣхъ на землю, и видѣхъ ѡвце женомы и стоєщѣ· и въздвиже пастырь роукоу свою, оударити хоте· и роука еєи, стѣ горѣ· и призрѣхъ въ потоки· и видѣхъ оуста козлнщель прилежеще водѣ, и не пиюще· и в'са прикасаниемъ своимъ, и теуєниемъ своимъ женѣхоу се·

и видѣхъ женоу нсходещоу изъ двора· и р(е)уе ми жена· ул(овѣ)уе хот[ь]к[оу]доу еси и гдѣ идеши· и рѣхъ юн· бабы крѣпанины ишоу· и хот[ь]вѣща и р(е)уе ми· хот[ь] ер(о)с(а)л(н)ма ли еси· и рѣхъ юн· хот[ь] нир(о)с(а)л(н)ма· и р(е)уе ми кто кс(тъ) раждающина въ вртѣпѣ· и рѣхъ юн· оброуѣн'на ми жена· нѣ зауетни имать, хот[ь] д(оу)ха с(вѣ)та· и р(е)уе ми баба аще сѣ кс(тъ) оубо въ истиноу; и р(е)уе юн иосифъ, приди и выждь· и идѣ с' нимъ баба, и сѣ облакъ свѣтлъ стѣ надъ врьфопомь· и свѣтъ великъ вснѣ въ вртѣпѣ· тако оуица не трѣпѣти· и р(е)уе баба, възвелуну се д(оу)ша моя д(ь)н(ь)сь· тако роди се сп(а)сение всемоу миру· и науе хот[ь]ходити облакъ хот[ь] вртѣпа· и вснѣ свѣтъ вѣликъ· и ави се младѣн'ць, хот[ь] м(а)т(е)ре своею марие· || (23б) и възопи баба г(лаго)лющи· великъ д(ь)нъ д(ь)н(ь)сь· тако сѣ видѣхъ уюд[о] новою· и изыде хот[ь] вртѣпа слаещи б(ог)а· и срѣте ю саломѣи и р(е)уе баба· саломѣи саломѣи новою ти уюд[о] и мамъ повѣдати· д(ѣ)в(н)ца роди югоже не вьмѣщаютъ н(е)б(е)са· и р(е)уе саломѣи, живъ г(оспод)ь б(ог)ь мон· аще не разоумѣю хот[ь] самѣхъ вещии, не илоу вѣры тако д(ѣ)в(н)ца роди·

и вьниде баба къ марѣи г(лаго)лющи· утѣ се оубѣо не мала бо ми тоуга належитъ о тебе· и видѣ саломѣи и възопѣи г(лаго)лющи· о лютѣ безаконноу моемоу, и невѣрню моемоу· тако нскоутихъ б(ог)а жива· и сѣ роука моя хот[ь]падаеть· и поклони колѣнѣ къ г(оспод)оу б(ог)оу г(лаго)лющи· б(ож)е хот(ь)ць наших[ь], помени ме тако сѣме кс(тъ) авраамле и їсааково и їаковле· не обанун мене прѣд[ь] с(ы)н'ми нс(ран)левы· нѣ възврати ме к нимъ, такоже вѣси вл[а]д[ь]ко им'же имени твоего рад[ь] тѣ рѣхъ· и мьздоу мою уаю хот[ь] тебе приети· и авие пристоупи агг(е)ль г(оспод)ьнъ г(лаго)ле· саломѣи саломѣи, оуслыша г(оспод)ь м(о)леннию твое· принеси роукоу твою къ отроуети и исцелеешн· и боудешн сп(а)сена· радос(тъ) же прием'ши саломѣи· поклони се кмоу г(лаго)лющи· сѣ ц(а)рь роди се нср(ан)левь· и поношши цѣла авие быс(тъ)· и изыде изъ вртѣпа оправдана· и сѣ быс(тъ) глас(ь) к нию г(лаго)лющъ· саломѣи саломѣи· не възвѣсти никомоуже таже видѣ славна д(ь)н(ь)сь· дондѣже отрокъ вьнидетъ въ нир(о)с(а)л(н)мь·

и сѣ їосифъ оуготови се изыти хот[ь] нюдѣю· и придоше вльски хот[ь] вьстока, г(лаго)люще· гдѣ кс(тъ) рожден се ц(а)рь юудѣнски· видѣхомъ бѣо звѣздоу юго на вьстоце вьсѣав'шъ· и придохомъ поклонити се кмоу· слышав' же иродь смѣте се· и посла слоугы свое къ архыересом[ь], и вьпроси ю· || (24а) запрѣщайе имъ и г(лаго)ле· уто пис(а)но кс(тъ) вамъ о х(ри)с(т)ѣ, гдѣ раждает' се· они же рѣше, раждает' се въ внѣлѣкѣмъ нюдѣнцѣмъ· тако пишеть' се· и призва вльхвы и вьпроси ихъ г(лаго)ле· уто вѣсте знаменни о рождьшем се ц(а)ри· и рѣше вльхви, видѣхомъ звѣздоу великоу вьснѣавшоу въ звѣздахъ· и сомрауающю звѣздн· и мы разоумѣхомъ тако роди се ц(а)рь нс(ран)левь· и прѣидохомъ поклонити се кмоу· и реуе иродь· идѣте изыщитѣ, и аще и обрѣщете, прѣидѣте и повѣдите ми да и азъ ш[ь]дѣ поклоню се кмоу· и прѣидоше вльсвы, и сѣ звѣзда юже видѣше на вьстоцѣ, ведѣше ю· и приш[ь]дѣши стѣ надъ вртѣпомь· надъ главою отроуети· и видѣв'ше вльхвы отроуе съ м(а)рїею м(а)т(е)рню юго· изнесоше хот[ь] скровищъ своихъ, злато и ливанъ и смирноу, и принесоше кмоу· и вѣстѣ прием'ше хот[ь] агг(е)ла, не възвратише се въ нюдѣю· нъ инѣмъ поутемъ възвратише се·

тогда оувѣдѣвъ иродь тако пороуганъ быс(тъ) хот[ь] вльх'въ, разгнѣвав' се посла вою свое г(лаго)ле имъ· извѣите младен'це соущие хот[ь] двою лѣтоу· слышав'ши же м(а)риамъ, тако младѣн'ци избиваеми соутъ, и оубоив'ши се възетъ отроуе и повитъ ю и вьложи ю въ яслы волоуе· И келсаветъ же слышав'ши іак(о) ишоутъ и· възьм'ши їоана, и бѣжа въ гороу г(лаго)лющи (въ)сѣбѣ, гдѣ и скрью· и не бѣше юи мѣста· тогда възьдохнувши

ѿлисаветъ р(е)уе· горо б(о)жнѣ прѣиди м(а)терь съ уедомъ· не можаше же к томъ ѿлисаветъ
(оубъ)ж(ат)и· и авнѣ растоупи се гора и приеътъ ѿ· и б(ѣ) г(о)ра си(ѿю)щи сот[ъ] нѣю· агг(е)ль
б(о) г(осподь)нѣ б(ѣ) с ннѣа хране ѿ·

иродъ же искаше ѿона· и посла || (24б) слоугы своеу въ солтарь г(осподь)нѣ къ захарѣи
г(лаго)лю· гдѣ ис(тъ) с(ы)нѣ твон· и р(е)уе захарнѣ· азъ исль слоуга г(оспод)оу б(ог)оу моюмоу·
и не вѣдъ гдѣ ис(тъ) с(ы)нѣ мон· и ндоше слоугы къ иродоу и възвѣстише кмоу· и посла
третнѣ къ захарѣи г(лаго)лю, гдѣ ис(тъ) с(ы)нѣ твон, не вѣси ли ѿко кровь твоя въ роукоу
моюю ксть· и р(е)уе захарнѣ· м(оу)у(е)н(н)къ исль б(о)жѣн пролѣните кровь мою· а д(оу)хъ
мон прѣидеть вл[а]д[ы]ка· ѿко неповин'ноу кровь пролѣнши, прѣд[ъ] дв'рьми цр(ь)кве
г(осподь)нѣ· и противоу свѣтоу вниенъ быс(тъ) захарнѣ·

и въ ѿс(ъ) лоб'заннѣ к(а)г(е)лнѣю, ндоше· и не срѣте нхъ по ѿбыгаю б(лаго)сл(о)влѣннѣа,
захарнѣ· и стоѿахоу ѿающе целованнѣа· и прославише вышнѣаго· ждоушеа' же нль,
оубоѿаше се в'си· дръзноуб' же кѣ единъ, вниде въ с(ве)тилище· и видѣвъ солтари г(осподь)нѣ
кръввь съсѣд'шоу се· и глас(ъ) слыша г(лаго)лющѣ· захарнѣа оубиенъ быс(тъ)· и кроввь него не
потрѣбит' се въ вѣкы· дондѣже прѣидеть мьст'никъ него· и слышавъ словеса сѣи, оубоѿа се· и
ш[ъ]дѣ повѣда нль, ѿже слыша и видѣ· дръзноубше же в'си в'нидоше· и видѣше бык'шеи
на степени цр(ь)к(о)внѣмъ· и всплакаше се и растръзаше рнзы своеу сот[ъ] горн до низоу·
и тѣла него, не обрѣтоше· нѣ кроввь него видѣше· и оубоѿав'ше се ѿтидоше· и проповѣдаше
захарнѣа оубиенъ быс(тъ)· и оу(слы)ша в'се колѣно с(ы)новы ис(рън)ляевъ· и плакаше с(е) него
ѣ· (дъни) и ѣ· ноши· и по трехъ д(ь)нехъ, съвѣщаше архирѣнѣи, кого поставеть на мѣстѣ
захарѣинѣ· и паде ждрѣбѣи снѣсоноу· семоу бо бѣ възвѣще(н)о д(оу)х(омъ) с(ве)тыннѣа, не
видѣти съмр'ти, дондѣже х(ри)с(т)а въ плъти оузрнть·

азъ же наковъ написавъ сказаннѣ· и мльвѣ же бы||в'шѣи (25а) кгда оумрѣтъ иродъ·
съкрив' се на мѣстѣ поустѣ· дондѣже прѣстанеть мльва въ нѣр(о)с(а)л(н)мѣ· моудрѣс(тъ)
напис(а)ти танны сѣе· ѿко томоу п[о]добаетъ въсака сл(а)ва у(ь)сть и поклонаннѣа ѿ(тъ)цоу
и с(ы)ноу и с(ве)томоу д(оу)хоу и н(ы)нѣа и пр(н)сно и въ вѣкъ вѣкомъ аминь:~

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – REFERENCE LIST

- Велинова В., Вутова Н., *Славянски ръкописи, кирилски печатни книги и периодични издания*, Том I, София 2013.
- Гяуров Х., *Протоевангелие на Иакова*, Годишник на Софийския университет, Богословски факултет 7 (1930) 135–148.
- Животи краљева и архиепископа српских*, Написао архиепископ Данило и други, на свијет издао Ђ. Даничић, Загреб 1866.
- Истринъ В. М., *К вопросу о славяно-русских редакциях Протоевангелия Якова*, Одесса 1900.
- Јагић В., *Критические заметки к славянскому переводу двух апокрифических сказаний. I. Апокрифическое Первоевангелие Иакова*, Известия Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук 3/2 (1898) 315–338.
- Лавровъ П. А., *Охридскій список первоевангелия Иакова*, Известия Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук 4/1 (1901) 15–36.

- Мирчева Е., *Лексиката на Протоевангелието на Јаков*, у: *Лексиколошки и лексикографски проучања. Втора национална младежка школа по езикознание, Софија, 17-19 мај 1983 г.*, Софија 1983, 155–168.
- Мирчева Е., *Преведено ли е било по времето на Климент Охридски протоевангелието на Јаков?*, *Български език 1* (Софија 1983) 25–30.
- Мирчева Е., *Четири среднобългарски преписа от протоевангелието на Јаков*, у: *Славистичен сборник*, Софија 1985, 130–135.
- Мирчева Е., *Още веднџ по вџпроса за старобългарските преводи на Протоевангелието на Јаков*, у: *Лингвистични студии*, ур. Р. Русинов, Велико Търново 1994, 71–80.
- Сперанскій М. Н., *Славянскія апокрифическія евангелія*, Москва 1895.
- Ткаченко А. А., Турилов, А. А., Квливидзе, Н. В., *Иакова Протоевангелие*, у: *Православная энциклопедия*, том 20, Москва 2014, 567–576.
- Турилов А. А., Мошкова, Л. В., *Каталог Славянских рукописей афонских обителей*, Второе, исправленное и дополненное издание, Београд 2016.
- Христова Б., *Протоевангелието на Јаков в старата българска книжнина*, Софија 1992.
- Христова К., *Евангелските цитати и парафрази в Протоевангелието на Јаков*, *Littera et Lingua*, Електронно списание за хуманитаристика, Софија 2013, 3–4, <https://naum.slav.uni-sofia.bg/lilijournal/2013/3-4/hristovak/> ISSN 1312-6172./ 21. VI 2019.
- Badurina-Stipčević V., *Dvije verzije hrvatskoglagoljskoga Protoevandolja Jakovljeva*, у: *Многократните преводи в Јужнославянското средновековие. Доклади от международната конференција* Софија, 7-9 јули 2005 г, ур. Л. Тасева, Р. Марти, М. Ђовчева, Т. Пентковска, Софија 2006, 199–210.
- Badurina-Stipčević V., *Još jedna glagoljska verzija Protoevandolja Jakovljeva*, *Slovo* 56–57 (2008) 75–92.
- Badurina-Stipčević V., *Odlomak Protoevandolja Jakovljeva u hrvatskoglagoljskom Brevijaru Britanske knjižnice*, *Slavia* 78/3–4 (2009) 227–234.
- Evangelia apocrypha adhibitibus codicibus graecis et latinis maximam partem nunc primum consultis atque ineditoru copia insignibus*, edidit C. von Tischendorf, Lipsiae 1853.
- Novaković S., *Apokrifno protojevangjelje Jakovljevo*, *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 10 (1878) 62–71.
- Santos Otero, A. de, *Die handschriftliche Überlieferung der altslavischen Apokryphen*, Band II, Berlin 1981.

The paper explores a Serbian copy of the *Protoevangelium of James* dating from 1340/1350 and now kept in the collection of the Dečani Monastery as MS 94. The copy belongs to one of the two variants of Slavonic translations. The solutions sought by Slavic translators show some consistencies as well as some lexical differences, mostly of a synonymic nature. A comparison of the Dečani Monastery copy with another fourteen Serbian copies has revealed some key lexical differences. A critical edition of the text of the *Protoevangelium of James* based on MS 94 from the Dečani collection is appended.

Keywords: apocrypha, Protoevangelium of *James*, copy/manuscript, Dečani Monastery, text edition

The paper is based on the research of a Serbian copy of the *Protoevangelium of James*, dating from 1340/1350 and now kept in the manuscript collection of the Dečani Monastery as MS 94. The copy belongs to one of the two variants of Slavonic translations. The same collection includes another incomplete copy (MS 95), which is the second translation variant. The solutions sought by Slavic translators show some consistencies as well as some lexical differences, mostly of a synonymic nature. This is most obvious in the names of some *realia*. In the further branching of numerous manuscripts over several centuries, some scribes added to the existing range of synonyms, thereby contributing to the diversification of the vocabulary material. A comparison of the Dečani Monastery copy with another fourteen Serbian copies has revealed some key lexical differences. A critical edition of the text of the *Protoevangelium of James* based on MS 94 from the Dečani collection is appended.